

Živila in gostinske storitve

Primeri okoljskih zahtev in meril

Verzija 1.0
Januar 2018

1. Predmet zelenega javnega naročanja

V skladu z 2. točko prvega odstavka 4. člena Uredbe o zelenem javnem naročanju (Uradni list RS, št. 51/17; v nadaljnjem besedilu: Uredba o ZeJN) mora naročnik okoljske vidike upoštevati, kadar so predmet naročanja živila in gostinske storitve. Natančnejšo opredelitev tega predmeta določata 2. in 3. točka Priloge 1 Uredbe o ZeJN.

2. Ključni okoljski vplivi

- Evtrofikacija¹, zakisljevanje² ter škodljivi vplivi na zdravje ljudi in okolje (rastline in živali) zaradi ostankov gnojil in pesticidov v vodi, zraku, zemlji in hrani.
- Negativen vpliv na zdravje delavcev v kmetijstvu zaradi napačnega ravnanja z nekaterimi pesticidi in gnojili in njihove napačne uporabe.
- Erozija tal, uničevanje gozdov in izginjanje biotske raznovrstnosti, ki jih povzročajo neustrezne kmetijske prakse, preveč intenzivna reja živali ter intenzivne prakse ribolova in ribogojstva.
- Mučenje živali zaradi premajhnega upoštevanja njihovega dobrega počutja.
- Velika poraba energije in vode pri pridelavi in predelavi hrane.
- Odpadna embalaža.

3. Cilji iz Uredbe o zelenem javnem naročanju

Naročnik mora javno naročilo, ki vključuje predmet iz 2. točke prvega odstavka 4. člena te uredbe, oddati tako, da se v posameznem naročilu izpolni cilj, ki je v nadaljevanju določen za ta predmet:

- delež ekoloških živil znaša glede na število vseh artiklov živil ali celotne predvidene količine živil najmanj 15 %;
- delež živil, ki izpolnjujejo posamezno, več ali vse zahteve iz sheme kakovosti, zaradi česar so ta živila okoljsko manj obremenjujoča, znaša glede na število vseh artiklov živil ali celotne predvidene količine živil najmanj 15 %.

4. Pristop k ZeJN

Za doseganje ciljev iz prejšnje točke si naročnik pomaga s spletno aplikacijo Katalog živil za javno naročanje. Aplikacijo je pripravila Gospodarska zbornica Slovenije – Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij v sodelovanju s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije in Zadružno zvezo Slovenije. Dostopna je na povezavi <https://www.katalogzivil.si/>.

Katalog živil za javno naročanje naročnikom omogoča pravilno poimenovanje živil, oblikovanje sklopov in pomoč pri oblikovanju meril. Spletni katalog je zelo uporabno orodje pri izvajanju analize trga in pridobivanju podatkov o živilih. Živila so sistematično razvrščena v smiselne kategorije in podkategorije. Omogoča spremljanje izpolnjevanja ciljev, ki jih glede deleža ekoloških živil in deleža živil iz drugih shem, določata druga in tretja točka drugega odstavka 6. člena Uredbe o ZeJN.

¹ Evtrofikacija je proces, pri katerem postanejo vodna telesa (kot so jezera, rečna ustja ali počasni tokovi) prenasičena s hranili, kar povzroči prehitro rast rastlin (alg, škodljivih rastlin, morske trave ...). Ko se ta povečana rast rastlin ustavi in začnejo rastline razpadati, se zmanjša vsebnost raztopljenega kisika v vodi, kar lahko povzroči smrt vodnih organizmov (kot so ribe). Hranila lahko izhajajo iz različnih antropogenih (človeških) virov, kot so gnojila, ki se uporabljajo za polja, erozije tal, usedlin dušika iz atmosfere, izpustov iz naprav za čiščenje odplak in neobdelane komunalne odpadne vode.

² Zakisljevanje je nabiranje presežkov žveplove in dušikove kisline v tleh, vodi in zraku zaradi kislih usedlin. Te usedline so posledica antropogenih (človeških) emisij, in sicer zlasti žveplovega dioksida, dušikovih oksidov in amoniaka, ki nastajajo na primer pri uporabi živalskega gnoja in drugih sredstev za izboljšanje kakovosti tal v kmetijstvu, in industrijskih emisij. Kisle usedline negativno vplivajo na vodo, gozdove in tla. Povzročajo odpadanje listja in slabitev dreves, prav tako lahko spremenijo pH tal in vode ter sproščajo težke kovine in druge škodljive snovi, ki zastrupljajo tla in vodne organizme, poleg tega pa poškodujejo zgradbe in spomenike.

Poleg naštetega omogoča tudi neposredno pošiljanje povpraševanj za izločena živila oziroma izločene sklope, ki jih naročniki lahko nabavijo v skladu s petim odstavkom 73. člena Zakona o javnem naročanju (Uradni list RS, št. 91/15) neposredno na kmetijah, v zadrugah ali živilskih podjetjih (t. i. kratke verige). Njegovi snovalci načrtujejo tudi povezavo z nekaterimi obstoječimi aplikacijami, kot so spremljanje realizacije pogodb, knjigovodstvo, uporaba receptur in priprava jedilnikov. Katalog omogoča tudi izpis šifer za naročanje, EAN-kod, hranilnih vrednosti, alergenov itd.

Obširno pojasnilo o uresničevanju načela kratkih verig je dostopno tudi na povezavi http://www.djn.mju.gov.si/resources/files/Stalisca/ZJN_3/2017/MK_JN_kratke_verige.pdf.

5. Okoljske zahteve in merila za živila

5.1. Tehnične specifikacije	
Naročnik v tehničnih specifikacijah poleg drugih zahtev, ki se nanašajo na predmet javnega naročila, določi:	
1.	<p>Najmanj 15 % živil mora biti pridelanih oz. predelanih na ekološki način, kot ga določajo Uredba Sveta (ES) št. 834/2007, Uredba Komisije (ES) št. 889/2008 ali predpis, ki ureja ekološko pridelavo in predelavo kmetijskih pridelkov oziroma živil. Za živila, ki so pridelana v preusmeritvenem obdobju, se šteje, da so pridelana na ekološki način.</p> <p>Način dokazovanja: Ponudnik mora ponudbi priložiti ekološki znak oz. certifikat, ki dokazuje, da je živilo pridelano oz. predelano v skladu s predpisi za ekološko kmetovanje. Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
2.	<p>Najmanj 15 % živil mora biti pridelanih iz shem kakovosti, ki so opredeljene v Zakonu o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15 in 27/17; v nadaljnjem besedilu: Zkme-1) ali predpisih, ki urejajo sheme kakovosti.³</p> <p>Način dokazovanja: Ponudnik mora ponudbi priložiti znak oz. certifikat, ki dokazuje, da živilo izpolnjuje zahteve za eno izmed shem kakovosti. Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.2. Merila za oddajo javnega naročila	
Za razvrstitev ponudb naročnik poleg cene ali stroškov in morebitnih drugih meril določi:	
1.	<p>Merilo »več ekoloških živil« Delež živil, ki so pridelana na ekološki način, kot ga določajo Uredba (ES) št. 834/2007/ES, Uredba Komisije (ES) št. 889/2008 ali predpis, ki ureja ekološko pridelavo in predelavo kmetijskih pridelkov oziroma živil, ki presega minimalni delež iz tehničnih specifikacij, se v okviru tega merila točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do drugih meril v razpisni dokumentaciji določi naročnik. Za živila, ki so pridelana v preusmeritvenem obdobju, se šteje, da so pridelana na ekološki način.</p> <p>Način dokazovanja: Ponudnik mora ponudbi priložiti ekološki znak oz. certifikat, ki dokazuje, da je živilo pridelano oz. predelano v skladu s predpisi za ekološko kmetovanje. Če ponudnik ekološkega živila ni pridelal ali predelal sam, mora ponudbi priložiti tudi potrdilo (certifikat) za distribucijo ekološkega živila. Če se ponudba točkuje z dodatnimi točkami, naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje merilo.</p>
2.	<p>Merilo »več živil iz shem kakovosti ali drugih shem kakovosti⁴« Delež živil, pridelanih iz shem kakovosti, ki so opredeljene v Zakonu o kmetijstvu ali predpisih, ki urejajo sheme kakovosti, ki presega minimalni delež iz tehničnih specifikacij, se v okviru tega merila točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do drugih meril v razpisni dokumentaciji določi naročnik.</p>

³ Opisi shem kakovosti so v pojasnilih teh priporočil.

⁴ Druge sheme kakovosti, ki niso opredeljene v Zkme-1, vendar so navedene v Katalogu živil za javno naročanje (<https://www.katalogzivil.si/>).

	<p>Način dokazovanja: Ponudnik mora ponudbi priložiti znak oz. certifikat oz. drugo ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da živilo izpolnjuje zahteve za eno izmed shem kakovosti. Če se ponudba točkuje z dodatnimi točkami, naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje merilo.</p>
5.3. Posebna določila pogodbe o izvedbi naročila	
Naročnik med pogodbeno določila vključi določilo:	
1.	Če ponudnik ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti na način, predviden v pogodbi o izvedbi javnega naročila, naročnik odstopi od te pogodbe.

6. Okoljske zahteve in merila za gostinske storitve

6.1. Tehnične specifikacije	
Naročnik v tehničnih specifikacijah poleg drugih zahtev, ki se nanašajo na predmet javnega naročila, določi:	
1.	<p>Živila, ki jih uporablja ponudnik, morajo izpolnjevati tehnične specifikacije, opredeljene v točki 5.1. te priloge.</p> <p>Način dokazovanja: Naročnik preveri izpolnjevanje zahtev na način, predviden v točki 5.1. te priloge.</p>
6.2. Merila za oddajo javnega naročila	
Za razvrstitev ponudb naročnik poleg cene ali stroškov in morebitnih drugih meril določi:	
1.	<p>Merilo »več ekoloških živil«</p> <p>Delež živil, ki jih uporablja ponudnik, mora izpolnjevati tehnične specifikacije, opredeljene v točki 5.1.1. te priloge, in, ki presega minimalni delež iz tehničnih specifikacij, se v okviru tega merila točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do drugih meril v razpisni dokumentaciji določi naročnik. Za živila, ki so pridelana v preusmeritvenem obdobju, se šteje, da so pridelana na ekološki način.</p> <p>Način dokazovanja: Ponudnik mora ponudbi priložiti ekološki znak oz. certifikat, ki dokazuje, da je živilo pridelano oz. predelano v skladu s predpisi za ekološko kmetovanje. Če ponudnik ekološkega živila ni pridelal ali predelal sam, mora ponudbi priložiti tudi potrdilo (certifikat) za distribucijo ekološkega živila. Če se ponudba točkuje z dodatnimi točkami, naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje merilo.</p>
2.	<p>Merilo »več živil iz shem kakovosti ali drugih shem kakovosti «</p> <p>Delež živil, ki jih uporablja ponudnik, mora izpolnjevati tehnične specifikacije, opredeljene v točki 5.1.2. pridelanih iz shem kakovosti in, ki presega minimalni delež iz tehničnih specifikacij, se v okviru tega merila točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do drugih meril v razpisni dokumentaciji določi naročnik.</p> <p>Način dokazovanja: Ponudnik mora ponudbi priložiti znak oz. certifikat oz. drugo ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da živilo izpolnjuje zahteve za eno izmed shem kakovosti. Če se ponudba točkuje z dodatnimi točkami, naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje merilo.</p>
6.3. Določila pogodbe o izvedbi naročila	
Naročnik med pogodbeno določila vključi določilo:	
1.	Če ponudnik ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti na način, predviden v pogodbi o izvedbi javnega naročila, naročnik odstopi od te pogodbe.

Pojasnila

Pri opredelitvi tehničnih specifikacij, pogojev za sodelovanje in meril za oddajo javnega naročila se naročnik lahko sklicuje na posamezen znak oziroma posamezne zahteve za pridobitev znaka, če so izpolnjeni pogoji iz prvega odstavka 69. člena Zakona o javnem naročanju (Uradni list RS, št. 91/15), ki zagotavljajo, da so zahteve za pridobitev znaka povezane s predmetom naročila, da so bile zahteve pripravljene in sprejete na podlagi objektivno preverljivih kriterijev s strani osebe, na katero pridobitelj znaka ne more odločilno vplivati, in po postopku, v katerem so lahko sodelovali zainteresirani deležniki (državni organi, potrošniki, proizvajalci, distributerji, okoljske organizacije idr.), ter da je vključitev v shemo dostopna in na voljo vsem zainteresiranim. Pri tem sklicevanje na posamezen znak ali posamezno zahtevo za pridobitev znaka ni dopustno, če je namen tega znaka oziroma njegove zahteve v nasprotju z načelom prostega pretoka blaga, načelom prostega pretoka storitev oziroma načelom svobode ustanavljanja. Naročnik, ki zahteva določen znak, mora sprejeti vse znake, ki potrjujejo, da blago izpolnjuje enakovredne zahteve za pridobitev znaka. Če gospodarski subjekt znaka, ki ga je navedel naročnik, ali enakovrednega znaka očitno ni mogel pridobiti v ustreznem roku in mu za to ni mogoče pripisati odgovornosti, mora naročnik sprejeti druga ustrezna dokazila, ki lahko vključujejo tehnično dokumentacijo proizvajalca, če gospodarski subjekt dokaže, da blago, ki naj bi ga zagotovil, izpolnjuje naročnikove zahteve.

Sezonski proizvodi in sezonski koledar

Naročnik naj naroča sezonske proizvode. Sezonska hrana ima hranilno vrednost, prilagojeno letnemu času, prav tako pa je najbolj naravno pridelana. Iz zdravstvenega vidika se priporoča uživanje sezonske zelenjave in sadja iz lokalnega okolja, saj sta običajno bolj optimalno dozorela in imata višjo biološko (hranilno) vrednost. To pomeni, da vsebujeta večje količine metabolitov v primerjavi z zelenjavo in sadjem, ki sta bila skladiščena daljši čas. Poleg tega se pri sadju zmanjšata hranilna in organoleptična vrednost. S skladiščenjem ali dolgo transportno potjo od pridelovalca do potrošnika se v zelenjavi zmanjša vsebnost C-vitamina, prav tako se zmanjšajo vrednosti vitaminov A, B in E. Zunajsezonska hrana se za prodajo posebej obdelava, da zdrži dalj časa. Taka živila so pogosto polna pesticidov, voskov, konzervansov in drugih kemikalij. Primer sezonskega koledarja za zelenjavo je v prikazan v preglednici 1, primer sezonskega koledarja za sadje v preglednici 2, primer sezonskega koledarja za jabolka pa v preglednici 3.

Preglednica 1: Sezonski koledar za zelenjavo

ZELENJAVA		JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
ZELJE	(H)												
PAPRIKA													
SOLATA													
ENDIVIJA													
RADIČ	(H)												
MOTOVILEC													
KITAJSKI KUPUS	(H)												
KORENČEK	(H)												
CVETAČA													
JAJČEVCI													
POR	(H)												
MELONE													
LUBENICE													
BUČKE													
ŠPARGLJI													
ČESEN													

ČEBULA	(H)																
MLADA ČEBULA																	
PARADIŽNIK																	
KUMARE																	
ZGODNJI KROMPIR																	
ZELENA	(H)																
BROKOLI																	
RUKOLA																	
MESEČNA REDKVICA																	

Tabela 2: Sezonski koledar za sadje, razen za jabolka

SADJE	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
JAGODE												
BOROVNICE												
MALINE												
ROBIDE												
HRUŠKE												
OREHI												
LEŠNIKI												
MANDLJI												
KOSTANJ												
KAKI												
FIGE												
MARELICE												
ČEŠNJE												

Preglednica 3: Sezonski koledar za jabolka

JABOLKA	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC
SUMMERRED												
JAMES GRIEVE												
ELSTAR												
GALA												
GRAFENŠTAJNC												
ALKMENE												
LORD LAMBOURNE												
JONAGOLD												
RDEČI JONATAN												
ZLATI DELIŠES												
PINOVA												
CARJEVIČ												

so tudi izrazi, kot so »biološki«, »eko« ali »bio«. Za živila, ki niso vključena v certificirano ekološko shemo, se te označbe ne smejo uporabljati.

Ekološko živilo mora spremljati ustrezen certifikat, ki dokazuje, da je živilo pridelano oziroma predelano v skladu s predpisi, ki urejajo ekološko kmetovanje. Kadar je dobavitelj ekološkega živila le distributer in ne proizvajalec, mora imeti certifikat dobavitelja za distribucijo ekoloških živil, ki se glasi na njegovo ime, in tudi certifikat za ekološko živilo, ki ga ponuja (če ekološko živilo ni navedeno že na njegovem certifikatu).

INTEGRIRANI KMETIJSKI PRIDELKI ALI ŽIVILA

integrirani

Integrirani kmetijski pridelki ali živila so pridelani z uravnoteženo uporabo agrotehničnih ukrepov, ob skladnem upoštevanju gospodarskih, ekoloških in toksikoloških dejavnikov. Pri tem imajo pri enakem gospodarskem učinku naravni ukrepi prednost pred fitofarmacevtskimi, veterinarsko-farmacevtskimi in biotehnološkimi ukrepi.

VIŠJA KAKOVOST

višja
kakovost

Kmetijski pridelki ali živila po svojih značilnih lastnostih pozitivno odstopajo od drugih podobnih kmetijskih pridelkov in živil in od njihove kakovosti, če je ta predpisana.

DOBROTE Z NAŠIH KMETIJ – shema se še ne izvaja

Kot »dobrote z naših kmetij« se lahko označijo kmetijski pridelki in živila, ki so pridelani ali predelani na kmetiji po receptih, značilnih za kmečke izdelke, in z uporabo pretežnega dela lastnih surovin ali surovin iz lokalnega okolja.

ZAJAMČENA TRADICIONALNA POSEBNOST

zajamčena
tradicionalna
posebnost

Kmetijski pridelki ali živila so proizvedeni po tradicionalni recepturi, s tradicionalnimi sestavinami ali na tradicionalni način.

OZNAČBA POREKLA

označba
porekla

Kmetijski pridelek ali živilo mora biti pridelan in predelan na določenem geografskem območju. Njegove lastnosti so bistveno posledica vpliva geografskega okolja in njegovih naravnih in človeških dejavnikov.

GEOGRAFSKA OZNAČBA

geografska
označba

Vsaj eden od postopkov pridelave ali predelave mora potekati na določenem geografskem območju (npr. surovine lahko izvirajo tudi z drugih območij). Kmetijski pridelek ali živilo ima posebno kakovost, sloves in druge značilnosti, ki morajo izvirati z določenega geografskega območja.

IZBRANA KAKOVOST

Izbrana kakovost je shema kakovosti, ki je namenjena kmetijskim pridelkom in živilom s posebnimi lastnostmi, ki se lahko nanašajo na sestavo, okolju prijazno pridelavo, kakovost surovin, dobrobit živali, posebno zdravstveno varstvo živali, način krmljenja, dolžino transportnih poti, pridelavo, hitrost pridelave surovin oziroma čim manjšo poznejšo obdelavo pri skladiščenju in transportu. Shema ima dve ravni. Zaščitni znak »Izbrana kakovost Slovenija« je namenjen kmetijskim pridelkom in živilom, ki so pridelani oziroma predelani v Sloveniji in so v celoti iz slovenskih surovin. Zaščitni znak »Izbrana kakovost« pa je namenjen kmetijskim pridelkom in živilom s pridelavo oziroma proizvodnjo v Sloveniji, medtem ko poreklo surovin ni pomembno. Trenutno je vzpostavljena shema »Izbrana kakovost Slovenija« za goveje in perutninsko meso ter mleko in mlečne izdelke. Za druge vrste živil se zahteve za znak še usklajujejo.